File din istoria psihologiei muncii din România

Nicolae Jurcău¹

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca

Marius Drugaș²

Universitatea din Oradea

Introducere

Istoria psihologiei muncii din România conține un amestec de fapte obiective, înregistrate, dovedite, sub care se ascund însă, mai ales pentru evenimentele de după al doilea război mondial, informații mai puțin cunoscute, controversate sau ambigue. Controlul strict al informațiilor în perioada anilor 1945-1989, încercările mai mult sau mai puțin reușite de a minimaliza sau nega reușitele unor personalități incomode, toate acestea fac ca munca de documentare să fie dificilă pentru cercetătorul care dorește o imagine clară asupra acestei perioade. Informațiile relevante sunt amestecate adesea cu fragmente de limbaj de lemn, iar unele informații care ne-am aștepta să fie foarte clare sunt de fapt ambigue.

Acesta este motivul pentru care am structurat lucrarea noastră în două secțiuni. Prima este dedicată istoricului psihologiei muncii în România până în 1948, realizând o analiză separată a selecției și orientării profesionale, psihotehnicii și ergonomiei. Este, de asemenea, prezentată activitatea de cercetare desfășurată de centrele universitare, precum și câteva dintre lucrările cele mai cunoscute apărute în această perioadă. Pentru a da continuitate unor idei, am trecut însă, uneori, dincolo de 1948. Secțiunea se încheie cu o descriere scurtă a procesului „Marii finanțe”, considerat în lucrarea noastră punct de cotitură. Cea de-a doua parte analizează perioada de după 1950 și este relativ mai scurtă.

Psihologia muncii în România până la momentul 1948

La începutul secolului al XX-lea, psihologia muncii s-a dezvoltat în câteva direcții largi (Beniuc & colab., 1981): psihologia personalului, psihologia inginerescă, raționalizarea muncii, psihologia economică, psihologia socială a muncii și psihologia organizațională. În România, primele studii de psihologia muncii apar după primul război mondial, favorizate de redresarea economică.

Pentru a realiza o prezentare comprehensibilă, am încercat să grupăm contribuțiile la evoluția psihologiei muncii din această perioadă astfel: 1). aportul centrelor universitare; 2). activitatea primelor laboratoare psihotehnice și a institutelor psihotehnice; 3). ergonomia în România; 4). publicații (cărți și reviste) care au avut ecou în epocă sau mai târziu. Menționăm însă că logica prezentării a determinat uneori o suprapunere a direcțiilor prezentate.

1. Aportul centrelor universitare

În România, psihologia începe să se constituie ca disciplină independentă, cu caracter experimental, la puțin timp după ce ea începe să se dezvolte ca știință experimentală pe plan mondial. Activitatea de cercetare în domeniul psihologiei muncii s-a desfășurat cu preponderență în centrele universitare din Iași, București și Cluj-Napoca, unde au fost înființate, pe rând, primele laboratoare de psihologie experimentală din România. Pionierii psihologiei experimentale din România - E. Gruber, C. Rădulescu-Motru, F. Ștefănescu-Goangă - își fac ucenicia în primul laborator de psihologie experimentală, al lui W. Wundt, înființat în 1879 la Leipzig. Ca să devină științifică, psihologia s-a dezvoltat inițial ca o „știință naturală”, pe modelul biologiei sau fiziologiei, devenind experimentală, apoi lărgindu-și câmpul de activitate spre cele mai

¹ Adresa de contact: Nicolae.Jurcau@dppd.utcluj.ro

² Adresa de corespondență:
mariusdrugas@gmail.com

variate aplicații, devenind, pe lângă o știință teoretică, și o știință aplicată, chiar o psihotehnică. La noi, etapa aceasta n-a fost atinsă plenar decât între cele două războaie mondiale, deci după Unirea din 1918.

În 1906 Constantin Rădulescu-Motru înființează laboratorul de psihologie experimentală la Universitatea din București, care se va dezvolta însă în condiții destul de vitrege, legate mai ales de dificultatea obținerii fondurilor.

Atrăși de perspectiva aplicațiilor practice ale psihologiei, F. Ștefănescu-Goangă și C. Rădulescu-Motru reușesc să obțină aprobarea Ministerului Muncii pentru înființarea unor laboratoare psihotehnice în Cluj și București (Bejat, 1972). La București, Constantin Rădulescu-Motru înființează în 1930 Secția de Psihotehnică a Laboratorului de psihologie de la universitate; în același an, se constituie Societatea Psihotehnică Universitară, care publică „Revista de psihologie experimentală și practică”. Primul număr al revistei, din 1931, cuprinde o amplă descriere a conferinței de raționalizare și psihotehnică de la Berlin. Laboratorul din București traduce și experimentează testele *Army Alpha* și inițiază studii de teren privind muncitorii în industria petrolieră din Valea Prahovei și din fabrica de ciment de la Gura Honț (Roșca, 1967).

În 1922, se înființează la Cluj-Napoca Institutul de psihologie experimentală comparată și aplicată, sub conducerea lui Florian Ștefănescu-Goangă. Printre scopurile specialiștilor care lucrau la institut se numără adaptarea și elaborarea de teste și chestionare psihologice, precum și construirea unor aparate psihotehnice. Studiile realizate aici au fost publicate începând din 1929 în revista „Studii și cercetări psihologice”, care a apărut până în 1945.

Ștefănescu-Goangă face demersuri pentru înființarea unei secții de psihologie aplicată, deoarece, după cum susținea în 1923, pentru pregătirea științifică a înființării de oficii de orientare și selecție profesională este nevoie de etalonarea testelor și adaptarea materialului de cercetare pentru condițiile din România (apud Roșca & Bejat, 1976). Despre această activitate vorbește cu deosebită considerație Nicolae Mărgineanu (1931), apreciind că ea a devenit cu adevărat științifică, nu numai didactică (apud Bejat, 1972).

Ralea și Botez (1958, p. 700) critică însă cercetările lui Ștefănescu-Goangă și a

colaboratorilor săi de la Cluj, afirmând că acestea conduc „către o psihologie experimentală bazată pe teste [...]”. Școala de la Cluj a făcut abuz de întrebuintarea testelor, utilizate uneori fără prea mult discernământ, ducând la rezultate convenționale și dorite de mai înainte”. Aceeași critică a utilizării excesive a testelor este adusă și unora dintre lucrările publicate de Ștefănescu-Goangă, („Selecionarea capacităților și orientarea profesională”, „Măsurarea inteligenței”), lucrărilor lui Liviu Rusu („Aptitudinea tehnică și inteligența practică”, „Seleția copiilor dotați”) sau Alexandru Roșca („Măsurarea inteligenței și debilitatea mintală”, „Psihopatologia deviațiilor mintali”).

Una dintre direcțiile spre care s-a concentrat atenția specialiștilor în psihologia muncii a fost, așadar, aceea a orientării profesionale, care devenise problemă curentă în România. În timp ce în străinătate orientarea profesională era susținută mai ales de cei care lucrau în industrie, la noi problema este ridicată de centrele universitare, în special de cele din Cluj și București. Înființarea laboratoarelor de psihologie experimentală în centrele menționate a permis derularea primelor studii în domeniul psihologiei muncii și orientării profesionale. Efortului personalului universitar i se adaugă activitatea centrelor de cercetare ale ministerelor și Academiei, legate de creșterea productivității muncii sau de organizarea producției.

2. Activitatea primelor laboratoare psihotehnice și a institutelor psihotehnice

În 1925 se înființează primul laborator psihotehnic la Societatea de Tramvaie București, condus de P. Tomescu. Investigațiile erau realizate cu probe individuale, care acopereau majoritatea funcțiilor psiho-fiziologice specifice vatmanilor (Pitariu, 1978). Lucrările și rezultatele obținute au fost publicate într-un raport intitulat „Contribuții la studiul examenelor psihotehnice. Selecionarea profesională a conducătorilor de vehicule, manipulanți de tramvaie, șoferi și mecanici de locomotive”, prezentat la un congres național din 1930. Evoluția laboratorului a înregistrat însă un regres în anii următori.

Din 1927, examinările psihologice încep să fie utilizate în aviație, de către Centrul Medical Aeronautic de la Pipera, condus de V. Atanasiu, evaluându-se timpul de reacție,

aprecierea spațială, emotivitatea, echilibrul static, rezistența la amețală. După al doilea război mondial, constatându-se că profesiogramele prezentau analitic factorii psihici implicați în activitatea de zbor, neglijând factorii temperamentalii, se trece la o reanaliză a caracteristicilor psihologice implicate (Holban, 1970).

Tot în 1927 este înființat, la inițiativa Uniunii Generale a Industriașilor din România (U.G.I.R.), Institutul Românesc de Organizare Științifică a Muncii (I.R.O.M.). Primul număr al buletinului I.R.O.M., apărut în același an, deschidea posibilitatea discuțiilor asupra problemelor legate de organizarea științifică a muncii, și era totodată un mijloc de informare asupra realizărilor din România și din străinătate (Holban, 1970).

În 1935 se înființează Serviciul Psihotehnic al Casei Centrale a Asigurărilor Sociale pentru Prevenirea Accidentelor de Muncă, condus de G. Bontilă.

Primul laborator de selecție a personalului pentru transporturi a fost înființat în 1936, fiind organizat similar laboratoarelor franceze. Bateria de teste permitea înregistrarea a aproximativ 30 de parametri; din păcate însă evaluarea izolată a aptitudinilor nu putea să constituie un indiciu al eficienței lor în activitatea de muncă. După al doilea război mondial, Laboratorul Central al Căilor Ferate își reia activitatea, în 1952, prin consolidarea bazei metodologice. În 1954 sunt înființate șase laboratoare regionale (București, Brașov, Cluj, Craiova, Iași și Timișoara). Spre deosebire de perioada anterioară, metodologia de culegere a datelor presupunea și analiza randamentului și comportamentului candidatului la locul de muncă, pentru cei din producție. Examenul de laborator era de asemenea modificat, fiind înlocuite în cele mai multe cazuri testele scrise cu examinarea cu ajutorul aparatelor.

În cadrul armatei, orientarea și selecția profesională se efectuau prin Laboratorul psihotehnic de pe lângă Școala pregătitoare de ofițeri de geniu, condus de A. Chiappella.

În perioada interbelică și imediat după aceea au fost organizate laboratoare psihotehnice uzinale; Industria Aeronautică Română (I.A.R.), Uzinele și Domeniile Reșița și Uzinele Astra Brașov posedau laboratoare organizate sub conducerea lui Nicolae Mărgineanu și T. Arcan (Beniuc & colab., 1981). Mărgineanu (1942) prezenta criteriile de organizare a selecției noilor lucrători prin teste

creion-hârtie și teste de performanță (apud Holban, 1970).

Activitatea laboratoarelor menționate și a IROM au creat un curent de opinie favorabil noilor idei, susținând crearea unor institute pe această linie. În 1936 se publică „Legea pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor”, care prevedea înființarea institutelor psihotehnice din București, Cluj, Iași și Cernăuți, precum și a 15 oficii de orientare profesională.

Institutul din Cluj, de exemplu, avea în subordine oficiile din Cluj, Oradea, Arad, Timișoara, Sibiu și Brașov (Jurcău, 2003). Comparând lucrările institutelor, Mărgineanu afirma că acelea din Cluj sunt mai bogate și mai numeroase (apud Petroman, 2002). Institutele au avut însă o viață efemeră, fiind desființate în 1940 și înlocuite cu două laboratoare psihotehnice, la București și Sibiu, care au dispărut la rândul lor, împreună cu oficiile de orientare, câțiva ani mai târziu. Cu toate că au funcționat foarte puțin, institutele inițiale au fost bine dotate cu aparatură și publicații de specialitate.

Din păcate însă datele obținute erau privite mai ales sub aspectul lor cantitativ. Deja în 1935, Rădulescu-Motru critica unilateralitatea concepțiilor psihotehnicienilor, care luau în considerare numai factorii psihologici (în special cei aptitudinali), neglijându-i pe cei sociali (apud Bejat, 1972).

Raportarea la personalitate se realiza sporadic (Holban, 1970). Activitatea psihologilor se baza mai ales pe teoriile clasice ale aptitudinilor, această deficiență făcând ca oficiile de orientare să realizeze mai degrabă acțiuni cu caracter de selecție profesională (Jurcău, 1980). Acest fapt a dus la înmulțirea preocupărilor pentru lărgirea sferei orientării profesionale, pentru a fi realizată încă de la nivelul școlilor. În „Jurnalul de psihotehnică” sunt descrise de exemplu acțiuni ale institutelor psihotehnice îndreptate spre examinarea psihologică a copiilor din școlile primare sau a studenților (mai ales în Cluj și București).

În general, cercetările de psihologia muncii realizate în țara noastră înainte de 1944 priveau selecția și orientarea profesională, încadrându-se în limitele psihotehnicii, cu toate aspectele ei pozitive și negative (Beniuc & colab., 1981).

În această perioadă de restructurare, activitatea de selecție și orientare a continuat mai ales în domeniul transporturilor, unul dintre primele în care s-au modificat metodele

examinării psihologice. Optica îngustă a psihotehnicii a fost depășită, fapt evidențiat și pe plan internațional și prin schimbarea denumirii Asociației Internaționale de Psihotehnică, adoptându-se încă din 1939 denumirea de *psihologie aplicată*.

După 1944, depășind îngustimea psihotehnicii, cercetările s-au îndreptat spre aspectele moderne ale procesului muncii, cercetările fiind realizate de Institutul de Psihologie al Academiei și publicate mai ales în *Revista de psihologie*. Colectivul de psihologie socială al acestui institut întreprinde cercetări în Fabrica de Confecții și Tricotaje București și în întreprinderile miniere, forestiere și agricole din Berevoești-Muscel, investigând factorii psihosociali ai randamentului muncii (Herseni, 1969). Printre temele abordate menționăm munca țesătoarei, a strungarului, munca la banda rulantă, comunicarea în procesul muncii, aplicațiile psihologiei în agricultură.

3. Ergonomia în România

Premisele dezvoltării acesteia sunt marcate de cercetările de medicina muncii, fiziologia și psihologia muncii, igiena și protecția muncii. După 1944, au apărut probleme legate de introducerea unor noi tehnologii, de trecerea la automatizare, punându-se mai mult accent pe studiul interacțiunilor dintre om și mediul său de muncă. Cu alte cuvinte, se ajunge la unificarea a două direcții considerate până acum divergente: adaptarea omului la munca sa (selecție, orientare, formare), respectiv a muncii la om (ergonomie, psihologie inginerească).

Cu toate că probleme de ergonomie au fost parțial atinse de cercetările institutelor psihotehnice, despre ergonomie ca știință complexă a muncii nu putem să vorbim decât din 1967, când se înființează Centrul de perfecționare a pregătirii cadrelor de conducere din întreprinderi, care a început să predea cunoștințe de ergonomie. Primul simpozion de ergonomie din România are loc în 1968, la București, iar din 1971 sunt organizate în cadrul CEPECA primele cursuri de formare în acest domeniu. Trei ani mai târziu se organizează prima Conferință Internațională de Ergonomie de la București, care a arătat că România dispune de un mare potențial de cercetare în domeniul psihologiei ingineresti și că există numeroși specialiști. Pe de altă parte, este adevărat însă că specialiștii

aveau o pregătire foarte diversă, existând „o accentuată tendință la psihologi de a discuta și lucra cu alți psihologi, iar la medici de a lucra și discuta cu alți medici în rezolvarea problemelor de ergonomie” (Jurcău, 2003, p. 25).

Manolescu (1988) enumeră o serie de critici la adresa studiilor de ergonomie din perioada menționată, identificând și o serie de cauze ale preocupărilor reduse în acest domeniu. Cu toate progresele înregistrate, se mențineau o serie de neajunsuri legate în primul rând de lipsa unui cadru organizatoric adecvat, corelat cu obiectivele cercetării ergonomice; de asemenea, nu s-a realizat cu adevărat o convergență a domeniilor de cercetare care participă la constituirea ergonomiei, și multe dintre studii aveau un caracter unilateral, rezolvând doar anumite aspecte ale activității omului în procesul muncii. Dintre cauzele nivelului scăzut al preocupărilor pentru acest domeniu, sunt enumerate: numărul mic al specialiștilor, calificarea insuficientă a personalului, presiunea sarcinilor curente, modul de determinare și interpretare a eficienței studiilor ergonomice.

4. Publicații care au marcat psihologia muncii

Probleme ale organizării producției și muncii sunt amplu dezbătute în reviste de specialitate: *Jurnalul de Psihotehnică* (1937-1941) – editat de Institutul de Psihotehnică din București, *Revista de Psihologie Experimentală și Practică* (1931-1933) - București, *Analele de Psihologie* (1934-1944) - București, *Revista de psihologie teoretică și aplicată* (1938-1949) – Cluj. Se publică articole privind principiile psihotehnicii, problema oboselii etc., scrise de autori români sau de colaboratori din străinătate.

Printre lucrările publicate în această perioadă menționăm: „Selecția capacităților și orientarea profesională” (Ștefănescu-Goangă, 1929) [de fapt o dezvoltare a unei conferințe ținute în cadrul Institutului Social Român; lucrarea are meritul de a fi deschis drumul aplicațiilor practice ale psihologiei în România]; „Teste pentru măsurarea funcțiilor mintale” (Ștefănescu-Goangă și Roșca, 1935); „Orientarea profesională în industria metalurgică” (Arcan, 1940); „Aptitudinea tehnică” (Peteanu, 1942); „Psihotehnica” (Mărgineanu, 1943) (apud Pitariu, 1978).

Secția de orientare profesională și psihometrie a fostului Institut Psihotehnic „C.

Rădulescu-Motru" din București a publicat primele profesiograme psihologice, în 1939. Conceput conform principiilor lui Albert Hoth, volumul cuprindea, în pliante, 114 profesiograme pentru uzul oficiilor de orientare profesională și al școlilor cu caracter profesional. În fiecare profesiogramă erau specificate 26 de însușiri psihice, indicându-se gradul de importanță al fiecăreia (absolut necesară, necesară, de dorit). Volumul nu a fost lipsit de critici: a fost neglijată interdependența factorilor psihici, în favoarea unui punct de vedere excesiv de analitic; însușirile specificate erau selectate mai ales din categoria aptitudinilor, neglijându-se alte laturi ale personalității (Holban, 1970).

Mărgineanu (1943) analizează astfel de profesiograme, concluzionând că ele lucrează cu un număr prea mare de variabile, care nici măcar nu sunt cele mai importante și care ignoră rezultatele analizelor factoriale. El afirma că „veacuri de-a rândul [...] omul a trebuit să se acomodeze sarcinii și uneltei. E meritul organizării științifice a muncii de a fi inversat problema.” (apud Holban, 1970, p. 29). În calitate de consilier tehnic, Mărgineanu elaborează profesiogramele psihologice pentru posturi din cadrul Industriei Aeronautice Române și Uzinele și Domeniile Reșița, în vederea selecției profesionale a muncitorilor. Demersul lui este riguros, pornind de la analiza sarcinilor și stabilind însușirile psihice necesare, în funcție de solicitarea implicată de fiecare operație. Autorul restrânge numărul aptitudinilor specificate, introducând în schimb trăsături temperamentale și caracteriale, precum și variabile legate de starea de sănătate.

În paralel cu activitatea lui Mărgineanu, Institutul Psihotehnic din Cluj-Napoca elaborează 150 de monografii profesionale, în trei volume, primele două lucrate de G. Cotul, S. Cupcea, M. Peteanu și A. Roșca, iar al treilea de V. Lăcrișanu, M. Peteanu și A. Roșca. Același institut elaborează două lucrări de sinteză, pe aceeași linie: „Tabele cu cerințele psihologice ale profesiunilor” (A. Roșca și M. Peteanu) și „Tabele cu contraindicațiuni medicale ale profesiunilor” (D. Lăcrișanu și M. Peteanu) (apud Holban, 1970). Comparativ cu încercările celor din București, colectivul din Cluj are meritul de a acorda importanță și altor factori decât aptitudinilor. Cu toate că lucrările sunt depășite, datorită schimbărilor survenite de-a lungul anilor în conținutul meseriilor, ele reprezintă un pas important în cunoașterea

profesiilor, constituind puncte de plecare pentru numeroase studii (Jurcău, 1980).

Critica generală adusă tuturor publicațiilor este aspectul analitic excesiv și punctul de vedere static din care este privită personalitatea. Ele nu evidențiază importanța dominantelor psihice, faptul că personalitatea este o unitate, o organizare internă. Dincolo de critici, aceste monografii alcătuiesc totuși prima încercare de analiză a posturilor, contribuind la organizarea activității de orientare profesională și a celor de selecție.

Procesul „Marii finanțe”

Anul 1948 aduce o grea lovitură psihologiei din România. *Jurnalul Național* din 5 februarie 2008 relatează pe scurt procesul „Marii finanțe”. La sfârșitul lunii octombrie, douăsprezece persoane au fost acuzate pentru încercarea de „subminare a regimului democrat-popular”. Conform unui articol publicat pe site-ul CNSAS de către Cristina Anisescu, procesul nu fusese altceva decât o înscenare judiciară pentru a „stârpi” ultimele rămășițe legionare. Lista complotiștilor îi cuprindea pe Alexandru Popp (fost director general la Uzinele și Domeniile Reșița), Ioan Bujoiu (proprietar al mai multor mine de cărbune de pe Valea Jiului), inginerii Balș și Gheorghiu (care ocupaseră posturi de conducere în industria petroliferă și minieră), *Nicolae Mărgineanu* (pentru „atitudinea democratică” și legături cu americanii, cărora le-ar fi furnizat informații despre uzinele din Reșița), *George Bontilă* și alții. Aceștia au fost învinuiți de fapte pe care este imposibil să le fi realizat, în condițiile controlului strict al comunismului din România. Procesul a durat foarte puțin, la 2 noiembrie dându-se citire sentinței. Nicolae Mărgineanu era condamnat la 25 de ani de muncă silnică.

Jurnalul Național publicase cu o săptămână mai devreme (30 ianuarie 2008) un interviu cu fiul psihologului Nicolae Mărgineanu, Nicolae D. Mărgineanu. Mărgineanu tatăl fusese bursier al fundației Rockefeller în Statele Unite, iar la întoarcere a fost unul dintre cei care au fondat psihologia muncii în România, conducând laboratoare în centrele industriale Reșița, București, Galați etc. Va intra treptat în dizgrația autorităților, în septembrie 1947 fiind „comprimat” de la universitate (poziția sa a fost scoasă din organigramă). Va fi arestat un an mai târziu, în procesul „Marii finanțe”. Valiza era deja pregătită, își amintește Nicolae D. Mărgineanu.

A urmat o perioadă de restriște pentru familie; în speranța că persecuțiile împotriva familiei vor înceta, soția a divorțat, dar nu s-a întâmplat nimic pozitiv.

Familia a reușit să-l vadă în 1954, pentru câteva momente, când era adus ca martor într-un alt proces. Eliberarea a venit în 1964, dar nu a povestit foarte multe familiei despre detenție, traumatizat de cei 16 ani la Jilava, Gherla, Malmaison, Pitești și Aiud. Abia în 1971 i se permite să revină la Catedra de Psihologie a universității clujene. Apare în această perioadă „Selecția și orientarea profesională” (1972). Va muri în 1980, din cauza unui cancer la colon.

Psihologia muncii în România după 1948

Perioada dintre 1940 și 1950 a fost una dificilă pentru psihologie, fiind marcată de transformări sociale, opresiuni politice și confuzii ideologice. După al doilea război mondial, orientarea profesională a continuat să existe ca preocupare, deși nu au existat instituții special create care să-i asigure un suport științific.

Recuperarea capacității de muncă, reintegrarea în viața socială a persoanelor cu deficiențe a fost până în 1950 o preocupare a serviciilor medicale și a oficiilor de orientare profesională. În 1951 se înființează Institutul de Expertiză și Recuperare a Capacității de Muncă, care avea rol metodologic, de orientare și control. Institutele psihotehnice din București, Cluj și Iași fuseseră transformate aproape imediat după înființare în institute de cercetări științifice pentru recuperarea deficiențelor mintale, senzoriale și motorii. A urmat însă desființarea, chiar în anul înființării, a institutelor din Cluj și Iași, fiind menținut doar cel din București. Printre scopurile comisiilor teritoriale (înlocuite în 1957 cu serviciile și secțiile de expertiză) se număra și asigurarea unui câmp de prestație suficient pentru a face posibilă cunoașterea locurilor de muncă (Burloiu, 1997).

După 1950, se formează însă în jurul unor personalități cunoscute mici colective de lucru; un astfel de exemplu este colectivul de psihologie din Cluj, care sub îndrumarea lui Alexandru Roșca a reușit să inițieze și să finalizeze cercetări în domenii extrem de diverse. Conform scopului lucrării noastre, le menționăm mai ales pe cele referitoare la adaptarea muncitorilor la profesie, realizate în beneficiul unor organizații (Combinatul

Siderurgic Galați, Combinatul Textil și Centrul Teritorial de Calcul din Cluj-Napoca) și finalizate cu o serie de studii și monografii, unele publicate, altele predate beneficiarilor (Berar, Jurcău & Pitariu, 2006). În general, erau abordate probleme de selecție și formare a personalului, organizarea muncii, controlul calității produselor, prevenirea accidentelor etc.

În 1964 se înființează Asociația Psihologilor din România, conferințele naționale din 1966, 1968 și 1971 având și secțiuni de psihologia muncii. În 1970 are loc primul simpozion de psihologia muncii, care printre altele identifica principalele probleme cu care se confrunta psihologul industrial din România. Tematica simpozionului a fost diversă: orientare, selecție și repartizare profesională, psihologie inginerescă, psihologie socială industrială și organizațională (Pitariu, 1978).

Din 1968, se reînființează laboratoarele de psihologie industrială pe lângă marile uzine și întreprinderi (Reșița, Săvinești, Tehnofrig Cluj, Someșul-Cluj etc.) (Beniuc & colab., 1981). În 1976 existau peste 74 de astfel de laboratoare. După cum reiese dintr-un interviu luat lui N. Mărgineanu de către V. Lăscuș, situația era considerată satisfăcătoare deoarece s-a găsit înțelegere din partea conducerii organizațiilor pentru dotarea minimală cu echipamente, teste, chestionare și fișe; în același timp însă Mărgineanu sublinia că elaborarea acestor materiale de către un institut central (cum erau Institutele Psihotehnice) ar fi scăzut costurile de 3-5 ori (apud Petroman, 2002).

În aceeași ordine de idei, Bogathy (1975) considera că intervenția cea mai eficientă a psihologiei o constituie activitatea directă a psihologului industrial într-o întreprindere. În acest scop, descrie amănunțit organizarea laboratorului uzinal (înființare, dotare, personal), problematica laboratorului (selecția, orientarea și formarea profesională, integrarea socioprofesională, cercetarea climatului psihosocial, a motivației, a accidentelor de muncă etc.), elaborarea psihoprofesiogramei, metodele de examinare, desfășurarea examenului psihologic și *profesiograma profesiei de psiholog industrial*. Laboratorul uzinal înființat la Reșița, în 1968, nu mai avea însă nimic comun cu psihotehnica anilor 1938.

Seria monografiilor și a manualelor de psihologia muncii continuă cu „Psihologia muncii industriale” (Roșca, 1967); „Psihologia

muncii” (Pufan, 1968); „Probleme de psihologia muncii” (Holban, 1970); „Selecția și orientarea profesională” (Botez, Mamali și Pufan, 1971), „Ghid ergonomic” (Popescu-Neveanu, Mirea, Iosif și Ene, 1971) (apud Beniuc & colab., 1981). Psihologia muncii era îndreptată spre orientarea, repartizarea și selecția profesională, formarea cadrelor în industrie, probleme psihosociale (absenteism, fluctuație etc.), probleme de ergonomie și psihologie inginerească (prevenirea oboselii și a accidentelor), informarea specialiștilor.

Atenția acordată analizei muncii ca punct de plecare pentru activitatea psihologilor se reflectă în numărul mare de profesiograme și monografii profesionale psihologii din institutele de cercetări sau de către cei din producție (Peteanu, Jurcău, Samu, Ozunu) (Beniuc & colab., 1981).

Caracteristică acestei perioade este apariția culegerilor în care membrii catedrelor de psihologie din țară își publicau cercetările; de exemplu, cadrele didactice din Cluj publicau în 1973 lucrarea „Elemente de ergonomie pentru lucrătorii din industrializarea și prelucrarea lemnului”. Pe plan internațional, încep să fie publicate o serie de articole de prestigiu din domeniul psihologiei muncii (apud Berar, Jurcău & Pitariu, 2006).

Profesorul Roșca a coordonat și colectivul Filialei din Cluj a Academiei; colectivul de psihologia muncii cu care a lucrat a fost reprezentat de N. Jurcău, I. Latiș, H. Pitariu, V. Samu, I. Czitrom, Reka Teodorescu și M. Zăpârțan. Studiile realizate au fost publicate în reviste de specialitate („Revista de psihologie”) și au avut în același timp un accentuat caracter aplicativ, fiind inițiate contracte de cercetare cu organizații implicate în industria mineritului, industria grea și de medicamente.

Din 1975, începe acțiunea de dizolvare a psihologiei românești, multe dintre cadrele didactice fiind disponibilizate și repartizate spre alte locuri de muncă. Catedrele de psihologie din țară au fost absorbite de diverse alte catedre, lichidându-se anii de studii existenți.

După evenimentul meditației transcendente, din 1982, Institutul de Psihologie al Academiei este desființat abuziv. Psihologia a fost aruncată „la coșul de gunoi” (Petroman, 2002, p. 292); desființarea facultăților de psihologie și scoaterea acestei discipline din programe școlare au încetinit ritmul dezvoltării acesteia.

După 1989, se reînființează facultățile de psihologie din București, Cluj și Iași și se înființează facultăți noi în Timișoara, Oradea, Constanța, Petroșani ș.a.

Bibliografie

- Bejat, M. (1972). *Geneza psihologiei ca știință experimentală în România*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Beniuc, M., Chircev, A., Pavelcu, V., & Roșca, A. (1981). *Sinteze de psihologie contemporană. Psihologia muncii industriale*. București: Editura Republicii Socialiste România.
- Berar, I., Jurcău, N., & Pitariu, N. (2006). Profesorul Alexandru Roșca și cercetarea psihopedagogică departamentală. În I. Berar (coord.), *Alexandru Roșca (1906-1996): omul, savantul, creatorul de școală* (pp. 119-132). București: Editura Academiei Române.
- Bogathy, Z. (1975). *Îndreptarul psihologului industrial*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Burloiu, P. (1977). *Managementul resurselor umane*. București: Editura Lumina Lex.
- Herseni, T. (coord.) (1969). *Laboratorul uzinal*. București: Editura Științifică.
- Holban, I. (1970). *Probleme de psihologia muncii*. București: Editura Științifică.
- Jurcău, N. (coord.) (2003). *Psihologie inginerească (ed. a II-a)*. Cluj-Napoca: U.T. Pres.
- Jurcău, N. (1980). *Aptitudini profesionale*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Manolescu, A. (1988). *Managementul resurselor umane*. București: Editura RAI.
- Petroman, P. (2002). *Afirmarea psihologiei. Direcții și orientări în cadrul psihologiei explicite*. Timișoara: Editura Eurostampa.
- Pitariu, H. (1978). *Psihologie industrială. Lecții*. Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-Filosofie, uz intern.
- Ralea, M., & Botez, C.I. (1958). *Istoria psihologiei*. București: Editura Academiei Republicii Populare Române.
- Roșca, A. (red.) (1967). *Psihologia muncii industriale*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Roșca, A., & Bejat, M. (1976). *Istoria științelor în România. Psihologia*. București: Editura Academiei.

*** Jurnalul Național, 30 ianuarie 2008.

*** Jurnalul Național, 5 februarie 2008.

<http://www.cnsas.ro/Publicatii/memoriame.pdf>.